

Streszczenie

Kleszcze (Acari:Ixodida), jako jedne z najczęściej występujących pasożytów zewnętrznych na kotach i psach domowych odgrywają ważną rolę w naturalnym przenoszeniu patogenów między swoimi gospodarzami. Wysoka zdolność kleszczy do przystosowywania się do zmieniających się warunków środowiskowych, pogodowych, a także duży krąg żywicieli jak również zdolność przenoszenia patogenów transstadialnie, transowarialnie, transpermalnie i przez współbiednictwo, wpływają na rozprzestrzenianie się tych pasożytów i czynników chorobotwórczych na coraz większe obszary jak i na zwierzęta towarzyszące człowiekowi. Dodatkowo z powodu migracji żywicieli, na których żerują kleszcze, zwiększonej turystyki i częstszych podróży właścicieli zwierząt towarzyszących, kleszcze przenoszone są na nowe obszary, które stwarzają im dostęp do większego kręgu żywicieli. W ten sposób mogą pojawiać się nowe jednostki chorobowe na obszarach, na których wcześniej nie występowały.

Problem zdrowia publicznego związany z chorobami odkleszczowymi budzi w ostatnich latach duże zainteresowanie ze względu na narastające liczby zachorowań ludzi i zwierząt na choroby przenoszone przez kleszcze. W ostatnich latach, w Polsce, głównie na terenie województwa dolnośląskiego, lubelskiego, mazowieckiego i warmińsko-mazurskiego, przeprowadzono badania faunistyczne i molekularne pod kątem występowania gatunków kleszczy na psach i kotach domowych oraz obecności patogenów chorób odkleszczowych u kleszczy zebranych ze zwierząt towarzyszących, jednak ich rozmieszczenie i ekologia populacji nadal pozostają słabo poznane na niektórych terenach kraju.

Ze względu na duże znaczenie medyczne i weterynaryjne kleszczy oraz bliski kontakt człowieka ze zwierzętami domowymi podjęto próbę porównania występowania i określenia poziomu narażenia psów i kotów na inwazję kleszczy, zidentyfikowania gatunków i stadiów rozwojowych tych roztoczy najczęściej atakujących psy i koty domowe na terenie województwa małopolskiego i śląskiego, a także określenia występowania w tych pasożytach wybranych patogenów: *Anaplasma phagocytophilum*, *Babesia microti*, *Borrelia burgdorferi* sensu lato, *Rickettsia* spp. oraz *Toxoplasma gondii*.

Przeprowadzone badania wskazują, że na terenie województwa małopolskiego i śląskiego psy i koty domowe są narażone głównie na ataki kleszczy z gatunku *Ixodes ricinus*. Ponadto mogą być także atakowane przez *Ixodes hexagonus*, *Ixodes crenulatus*, *Ixodes apronophorus* oraz *Dermacentor reticulatus* ale zdarza się to sporadycznie. Próba oceny sezonowej aktywności kleszczy wśród badanych zwierząt domowych, która jest uzależniona od wielu czynników biotycznych i abiotycznych środowiska wykazała, że kleszcze były najbardziej

aktywne w miesiącach wiosennych. Wykazano również, że na badanych terenach istnieje potencjalne ryzyko odkleszczowej inwazji przez *B. microti* i *T. gondii* oraz infekcję *A. phagocytophilum*, *B. burgdorferi* s.l. i *Rickettsia* spp. Otrzymane wyniki wskazują również, że zwierzęta domowe towarzyszące człowiekowi na co dzień mogą przyczynić się do krążenia kleszczy i patogenów zarówno na obszarach rekreacyjnych jak i zurbanizowanych tych obydwu województw.

Podsumowując, wybrane tereny województwa małopolskiego i śląskiego mogą być korzystnym siedliskiem dla kleszczy co uzasadnia regularne i profilaktyczne badania zwierząt towarzyszących pod kątem infestacji tymi pasożytami, a także występowania patogenów przenoszonych przez te pajęczaki aby dostarczyć informacji o nowych ogniskach chorób odkleszczowych i potencjalnym ryzyku zakażenia ludzi i zwierząt. Poznanie i zrozumienie ekologii kleszczy i ich żywicieli w zurbanizowanych oraz podmiejskich środowiskach ma kluczowe znaczenie dla ilościowego określenia parametrów niezbędnych do wstępnej oceny ryzyka i identyfikacji strategii zdrowia publicznego w zakresie kontroli i zapobiegania chorobom przenoszonym przez kleszcze.

Wyniki prezentowane w niniejszej pracy doktorskiej przyczyniają się do poszerzenia obecnej wiedzy z zakresu parazytologii i akarologii. Dane mogą być ważne także dla epidemiologów oraz pracowników leśnictwa, wskazując obszary, w których patogeny chorób odkleszczowych są obecne w większej ilości wśród populacji kleszczy jak również są wskazówką dla właścicieli psów i kotów domowych, aby chronili swoje zwierzęta przed atakami tych niebezpiecznych pasożytów.